

V TEJ ŠTEVILKI

6-7 ❖ 2023

UVODNIK	PRIČEVANJA	LITERATURA
03 Sergij Pahor Neznosno poletje	19 Erika Jazbar (Politični) umor v Slovenski Benečiji poleti leta 1949	64 Andraž Polič Burja
OSEBA IN DRUŽBA	ZGODOVINA	PREBRALI SO ZA VAS
05 Igor Bahovec Videti – presoditi – delovati in osebno spoznanje	29 Drago Sedmak Spomini na kominform v Križu 1949–1959	66 Lev Detela Brez solz
V RAZMISLEK		KULTURA
08 Tomaž Simčič Nekaj počitniških zapazanj		72 Adrijan Pahor Alex Kama Devetak, Nedaleč
NAŠ UTRIP	36 H. J. Grozeča apokalipsa v »obdobju globalnega vrenja«	74 Franc Križnar Primorski glasbeniki skozi čas in prostor: Bojan Glavina
10 58. študijski dnevi DRAGA 2023	EKOLOGIJA	76 Mojca Polona Vaupotič Moda je umetnost
	PRILOGA »RAST«	
IZ TISKARNE	39 Mladinska priloga RAST	PROSTI ČAS
13 N. R. Seznam novejših del slovenskih avtorjev v Italiji	IZ NAŠE ZALOŽBE	80 Mitja Petaros Simbol Republike Italije
FOKUS	ANTENA	
14 Andrej Černic Negativna finančna spirala Doma	54 Novice	

Na platnici: Silovita neurja, ki so avgusta prizadela obširne območja Slovenije, so povzročila ogromno škode in trpljenja, vzbudila pa so tudi velikodušno solidarnost. (Foto: Občina Mežica)

NEZNOSNO POLETJE

Sergij Pahor

Tistim, ki nimajo radi vročine, opekanja na soncu in gneče v restavracijah in osmicah, letošnje poletje gotovo ne bo ostalo v lepem spominu: odkar merijo temperaturo, je bil julij najtoplejši mesec v zgodovini človeštva. Je že res, da se nekaj dni pasje vročine da prenesti, toda v okolju nakopičena energija se je kaj hitro sprostila v nešteti koncentriranih nevihtah s katastrofalnimi posledicami.

Prekomerno obilne padavine na majhnem področju, kot so gorske doline, so nedolžne potoke v nekaj minutah spremenile v grozljivo močne hudournike, ki so nosili skale in avtomobile, prožili plazove, odnašali hiše in mostove. To se je dogajalo tudi v preteklosti, toda zdaj si ti ekstremni pojavi sledijo kot po tekočem traku in povzročajo velikansko škodo. To je prizadelo več srednjeevropskih držav, tudi severno in srednjo Italijo, močnejše kot kdajkoli prej tudi Slovenijo. Na srečo ni bilo veliko žrtev, toda ponorela voda je cela področja in naselja odrezala od sveta, mnogi so izgubili vse, ostala je samo brezmočna žalost. Dramatično in hkrati svarilno, ker klimatske spremembe napovedujejo, da se bodo ekstremni pojavi ponavljali. Zdaj je dokazano, v brk vsem dvomljivcem tega sveta, da je globalno segrevanje dejstvo in da bo moralo človeštvo z njim bivati in spremeniti marsikatero navado. Je pa opustošernje v Sloveniji spodbudilo hitro in spontano solidarnost ljudstva. Čeprav v Sloveniji ni posebno razvit čut za skupno dobro, je bil odgovor ljudi izreden tako v materialnem oziru kot s prostovoljnimi delom pri odstranjevanju posledic poplav. Lahko bi rekli: zgledno! Zaželeno in hvalevredno bi bilo, če bi to pozitivno razpoloženje prekipelo in zajelo vse plasti slovenske družbe.

»Že nekaj let ob vpisovanju otrok v slovenske osnovne šole izbruhne v manjšini val zaskrbljenosti zaradi upada vpisa učencev v prve razrede.«

Od poletja preskok k zimi, demografski namreč. Že nekaj let ob vpisovanju otrok v slovenske osnovne šole izbruhne v manjšini val zaskrbljenosti zaradi upada vpisa učencev v prve razrede, kar napoveduje težke čase ne samo za šolo, temveč za vso skupnost. Pojav seveda ni samo slovenski, saj demografska kriza zelo očitno ogroža prihodnost skoraj šestdesetmilijonske Italije, v zadnjem času povzroča skrbi tudi velesili Kitajski. Kdor je nekoliko starejši, se gotovo spominja časov, ko je italijanski sever

gledal zviška na južne dežele in se zgražal nad številčnostjo italijanskih družin na jugu in otokih, kakor da bi bili otroci krivi za revščino in splošno zaostalost. Toda istočasno je z juga prihajala na sever poceni delovna sila, ki je omogočila izredno povojno obnovo in nagli razvoj države.

Da so bile družine in žene v njih potrebne resnične pomoči, ni politiki prišlo na pamet, prevladala je skrb za oblast, levica pa se je medtem krepila z novim proletariatom. Potem je prišel splav kot sredstvo kontracepcije, kar so vsi »napredni« pozdravili kot veliko pridobitev, tudi med nami. Kitajska, ki je do nedavnega bila po prebivalstvu prva na svetu, si je dovolila, da z zakonom prepove mladim družinam več kot enega otroka. Zdaj nagrajuje družine s tremi otroki, ker so oblastniki po tridesetih letih spoznali, kako škodljiv je bil prvi zakon.

Italijani, Kitajci in drugi si bodo na tak ali drugačen način pomagali. Problem se v vsej svoji ostrini in konkretnosti postavlja naši manjšini. Ne zdaj, že pred desetletji smo ob objavljenih podatkih o vpisih v slovenske šole ugotavljali, da je slovenskih družin v mestu in okoliških naseljih vedno manj, in smo razmišljali, kdaj jih bo dokončno zmanjkalo. Za to sta krivi nasilna in tiha asimilacija, ki trajata že več kot sto let.

Potem smo kot blagoslov sprejeli učence iz mešanih zakonov in končno tudi iz povsem neslovenskih družin, čeprav nam to ustvarja veliko pedagoških problemov in načenja narodnostno identiteto. Kot bi to ne bilo dovolj, zdaj trka na vrata tako imenovana racionalizacija šolskega sistema po vsej državi s krčenjem ravnateljskih mest in šol. O tem moramo skupno razmišljati, strokovno in pa politično, ker to so problemi, ki so vezani na obvezujoče mednarodne dogovore. Želeti bi bilo, da se o teh vprašanih odkrito pogovorita Rim in Ljubljana, kar pa nikakor ne odvezuje manjšine, da sama razmišlja o tem, kakšno šolo potrebujemo in kakšno si lahko privoščimo, ter oblikuje svoje predloge.

Tudi slovenske jasli se redno pojavljajo v naši javnosti kot problem, ki ga občinske uprave ne znajo ali nočejo rešiti, a se ga mi sami tudi ne upamo lotiti. Z malo dobre volje bi si naši krovni organizaciji lahko omislili zasebne otroške jasli, prav tako pa bi morala naša organizirana manjšina poskrbeti za zagotovitev zadostne ravni poučevanja slovenščine tudi za tiste učence na slovenskih šolah, ki so prikrajšani za domače jezikovno okolje. Če smo skupnost, moramo biti tega sposobni.

Da ne bo to razmišljanje o poletju, ki se izteka, izzvenelo pesimistično, naj zaključim s sporočilom, ki prihaja iz Lizbone, kjer je na Svetovnih dnevih mladih poldrugi milijon mladih z vsega sveta, tudi iz dežel, kjer je katolicizem v krizi, potrjeval vero in zavračal predsodek, da so nove generacije gluhe za evangelij. Nasprotno, danes so mladi pripravljeni poglobljati dialog s Cerkvijo, za katero se zavzema papež Frančišek, s Cerkvijo, ki ni toga in oddaljena, pač pa pripravljena na sprejemanje vernikov in na hojo z njimi. Ne bojte se, je pozval papež mlade, pojdite po svetu, ne skrivajte svojega veselja, delite ga z drugimi!

Pomoč Sloveniji

Mladi uredniki in sodelavci naše priloge Rast v tej številki navdušeno poročajo o lepih doživetjih goriških in tržaških skavtinj in skavtov med množico mladih ob papežu Frančišku na Svetovnem dnevu mladih na Portugalskem.

V noči na 4. avgust je prizadela Slovenijo strahovita vodna ujma. Tudi skavtinje in skavti, odrasli skavti in njihovi družinski člani so se – podobno kot mnogi posamezniki in skupine iz našega zamejstva – podali na poplavljena območja, da bi prizadetim izrazili bližino, a jim tudi nudili konkretno pomoč. Tu in v Rasti prinašamo fotografije s skavtske akcije po povratku iz Lizbone, ki nam jih je posredovala Lucija Tavčar.

Med Slovenci v Italiji je tudi stekla nabirka za finančno pomoč prizadetim.

Pri slovenski banki (ZKB Zadruga kraška banka Trst Gorica Zadruga) je zdaj odprt transakcijski račun, na katerega lahko vsakdo nakaže sredstva, ki bodo namenjena Civilni zaščiti Republike Slovenije za pomoč poplavljenecem.

Naziv računa: POMOČ SLOVENIJI – AIUTI PER LA SLOVENIA
IBAN: IT 96 B 08928 02200 01000052015 (BIC: CCRTIT2TV00)

Namen nakazila: Pomoč Sloveniji